

ЛЕСНО ЛИ Е БИЛО ДА СИ УЧЕНИК ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО?

Знаете ли как и с какви приспособления са писали българските ученици преди близо 160 години? Тогава вече е навлизало писането с паче перо и мастило, макар на места все още да са се използвали восъчни плочки и каменни писалки. За да се сдобие ученикът с мастило, е трябвало да го купи или да си го приготви сам по определени рецепти. Такава рецепта е включена в „Златоградски сборник“, който е най-ранният писмен възрожденски паметник от Среднородопието, датиран от 1852 г. Рецептата е изписана в сборника на гръцки език. Тогава все още в много български училища обучението се е провеждало на този език. Но достатъчно ли е било знанието на гръцки, за да се разбере съдържанието на рецептата?

Още в началото на текста е отбелязано, че трябва да се сдобием със 100 гр. αϊματόξιλον (μάβρο μπακάμ) айматоксилон (мавро бакам) и продуктът трябва да се свари в 300 гр. вода. В „Гръцко-български речник“ (ГБР) от 2004 г. дума айматоксилон има значение 'бакам'. В „Турско-българския речник“ (ТБР) от 1962 г. дума баккам бакам, преминала в турския език от арабски, означава: 1. нееднородна боя. 2. бакамово дърво. Данните от „Речник на чуждите думи в българския език“ (1982) допълват познанията ни: 1. вид южно дърво, от което се добива червена или черна боя; варзия Sandalum. 2. ясночервена багра. 3. лакова боя.

Но рецептата включва и други съставки: 1 гр. στήτση стипца; 3 гр. κικίδια кикидѝа или рицина; 5 гр. κόμη араβικόν (ζάμκι) коми аравикон (замки), т.е. арабска смола – κόμμι 1. смола. 2. гума (ГБР). В ТБР пък откриваме дума zamki със значение 'лепило'. Нужно е да се добави още 5 гр. ζάχαρη άσπρο захари аспро 'захар нищожно количество, капка'. Сместа се вари, докато остане 100 гр. След това се прецежда и течността е готова за употреба. Най-отдолу на рецептата е пояснено: αϊματόξιλον λευέτε μπακάμη το μάβρο айматоксилон значи бакам черен.

И след всичките тези усилия, които е трябвало да положи българският ученик от средата на XIX в., за да се сдобие с мастило за писане, нека се запитаме дали му е било по-лесно при обучението в училище, отколкото на днешните ученици? Как се е справял той при изучаването на родния български език, на гръцки и турски език, история, математика, география и др., без да има свои лични учебници и помагала, без компютър и интернет, както и без мобилен телефон? Въпреки всичко е успявал да се изучи добре в родните български училища, че и да продължи обучението си в чужбина.

А ако някой реши, може да пробва да направи мастило по рецептата. Но дали първо не трябва да се захване с изучаването на гръцки и турски език, за да се постави на мястото на тогавашния български ученик?

Доц. д-р Георги Митринов

*Секция за история на българския език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН*